

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟΝ MARX ΚΑΙ ΤΟΝ ENGELS

<http://bestimmung.blogspot.gr/2014/06/marx-engels.html>

Παρουσίαση του Ιάσωνα Κουτούφαρη-Μαλανδρίνου

I. ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

1. Δύο προτάσεις που χρειάζεται να αντικρούσουμε

A. Το σχήμα Βάση-Εποικοδόμημα ταυτίζεται με το σχήμα Ισόγειο-Όροφος ή Θεμέλιο-Οικοδόμημα. Σχήμα με πάνω-κάτω.

B. Το Εποικοδόμημα αποτελεί μαρξικό τεχνικό όρο για να χαρακτηριστεί η πολιτική / ιδεολογία έναντι της οικονομίας (=Βάση).

2. Αντίκρουση της Πρότασης A

2.1. Η πρόταση είναι θεωρητικώς ανεπαρκής: ο όροφος χρειάζεται το ισόγειο, το ισόγειο όμως γιατί χρειάζεται τον όροφο;

2.2. Το σχήμα I-O δεν είναι μαρξικό:

2.2.1. Οι όροι εποικοδόμημα, superstructure, superstructio, superaedificium, superficium χρησιμοποιούνται ως μεταφορές ήδη από πολύ παλαιότερες εποχές (ελληνορωμαϊκή γραμματεία, Καινή Διαθήκη, Πατερικά κείμενα).

2.2.2. Το σχήμα I-O ή Θ-O συνηθίζεται στην προ των Marx-Engels βιβλιογραφία (τουλάχιστον στην αγγλική και γαλλική γλώσσα).

2.2.3. Το σχήμα I-O ή Θ-O (ίσως όχι με τις ίδιες λέξεις, αλλά με εμφανή την αρχιτεκτονική μεταφορά) χρησιμοποιείται ενίοτε για να αντιπαραβληθεί η «υλική» / «οικονομική» βάση με το «πνευματικό»/«ιδεολογικό εποικοδόμημα» σε έργα προγενέστερα των M-E.

2.3. Οι όροι αντιστοιχίζονται με λανθασμένο τρόπο:

2.3.1. Το superstructure μεταφράζεται στα γερμανικά ως Stockwerk ή Superstruktur, λέξεις που δεν χρησιμοποιούνται από τους M-E με μεταφορικό τρόπο παρά σε κάποια ελάχιστα σημεία.

2.3.2. Το superstructure δεν ταυτίζεται σημασιολογικά με τό Überbau, που είναι ο συνήθης όρος για το εποικοδόμημα στους M-E. Ειδικότερα:

2.3.2.1. Το Überbau έχει τις εξής σημασίες: i. Προεξοχή (: οριζόντια ή, σπανιότερα, κάθετη επέκταση ενός ήδη υπάρχοντος κτιρίου), ii. Κλειστός εξώστης (: σαχνισί), iii. Σκεπαστή γέφυρα μεταξύ δύο κτιρίων που υψώνεται πάνω από δρόμο ή ποτάμι, iv. Οικοδόμημα που κτίζεται για να καλύψει κάποιον κενό προϋπάρχοντα χώρο, π.χ. ένα

υπόγειο ή έναν τάφο, v. Στέγη, vi. Όροφος, vii. Μεταγενέστερη προσθήκη, viii. Οχύρωση.

2.3.2.2. Ο όρος *superstructure* χρησιμοποιήθηκε για να δηλώσει γενικώς οτιδήποτε στηρίζεται πάνω σε κάτι άλλο, οπότε εύκολα μπορούσε να υποβάλει αναγωγιστικές μεταφορές. Αντιθέτως, το *Überbau* αξιοποιείται ως μεταφορά της μη «νόμιμης» επέκτασης, της υπέρβασης, ή της υπερβολής. Προς επίρρωσιν:

2.3.2.2.1. Το ρήμα *überbauen* (ιδίως στα νομικά κείμενα αλλά όχι μόνο εκεί) δηλώνει μία δραστηριότητα που επιτελείται εκτός των συνόρων εντός των οποίων θα όφειλε να επιτελεστεί (π.χ. επέκταση μίας καλλιέργειας στην γειτονική γη).

2.3.2.2.2. Από τον 18ο αιώνα και με την έκρηξη του οικιστικού προβλήματος:

i. αρχίζει να χρησιμοποιείται η έκφραση *sich überbauen* για να εκφραστεί η πέραν των οικονομικών δυνατοτήτων κάποιου οικοδομική δραστηριότητα.

ii. αναπτύσσεται μία ολόκληρη πολεμική γύρω από τό *Überbau* (υπό την σημασία του ως προεξοχής, εξώστη και σκεπαστής γέφυρας), καθώς θεωρείται ότι εκπροσωπεί την «ανάπτυξη» μεσαιωνική πολεοδομία.

3. Αντίκρουση της Πρότασης Β

3.1. Το σχήμα B-E χρησιμοποιείται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους για να εκφράσει τις εξής σημασίες: i. Πολιτική/Ιδεολογία, ii. Πολιτική, iii. Ιδεολογία, iv. Μορφή-Αιτιατό, v. Κυρίαρχη Κοινωνική Τάξη, vi. Καπιταλισμός, vii. Πρόσοψη

3.2. Οι διαφορετικές χρήσεις του σχήματος δεν συνδέονται με συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, αλλά προκύπτουν παράλληλα.

3.3. Στις μεταφράσεις των έργων των M-E που είτε έγιναν από τους ίδιους είτε πέρασαν από την έγκρισή τους, το *Überbau* αποδίδεται με διαφορετικούς τρόπους (π.χ. *les couches superposées*, *superstructure*, *réalisation*, *édifice*).

3.4. Η παραπάνω παρέκκλιση από την καθιερωμένη αναντιστοιχία μεταξύ *Überbau* και *superstructure* δεν δικαιολογείται πουθενά, παρ' όλο που οι M-E υπήρξαν ιδιαίτερα σχολαστικοί σε ζητήματα ορολογίας.

II. ΤΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

1. Όσον αφορά τα κείμενα των M-E

1.1. Η ολοκληρωμένη έκδοση των έργων τους (*Marx-Engels-Gesamtausgabe*²) δεν έχει ακόμη επιτευχθεί.

1.2. Αρκετά πρωτόλεια έργα και επιστολές τους είτε έχουν χαθεί είτε δεν έχουν βρεθεί ακόμη.

1.3. Οι πιο εύκολα διαθέσιμες εκδόσεις είτε δεν είναι οι πληρέστερες (*Marx Engels Werke*) είτε αποτελούν μεταφράσεις (*Marx Engels Collected Works*).

2. Όσον αφορά τα λοιπά κείμενα της εποχής (λεξικά και εγκυκλοπαίδειες)

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΕΙΔΟΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ		ΤΕΚΜΗΡΙΑ – Λεξικά/ Εγκυκλοπαίδειες/ Συλλογές – (οι χρονολογίες παραπέμπουν στην βιβλιογραφία της εργασίας)
Γερμανικά		<u>Krünitz (1847)</u> . <u>Brockhaus (1834)</u> . <u>Haltaus (1758)</u> . <u>Heinsius (1822)</u> .
Αγγλογερμανικά		<u>Johnson (1796)</u> . <u>Adelung (1796)</u> . <u>Flügel (1847)</u> . <u>Ebers (1799)</u> . <u>Küttner (1813)</u> . <u>Lloyd (1836)</u> . <u>Gratz (1837)</u> . <u>Hilpert (1846)</u> . <u>Whitney (1877)</u> .
Γαλλογερμανικά		<u>Mozin (1846)</u> . <u>Peschier (1862)</u> . <u>Koenig (1812)</u> . <u>Schwan (1811)</u> . <u>Willm (1847)</u> . <u>Sachs-Villatte (1883, 1883-1884)</u> . <u>Thibaut (1860)</u> .
Ελληνο- γερμανικά	Αρχαία Ελληνικά	<u>Rost (1823)</u> . <u>Liddell-Scott (1996)</u> .
	Νέα Ελληνικά	<u>Schmidt (1840)</u> . <u>Jannarakis (1883)</u> .
Λατινογερμανικά		<u>Bayer (1724)</u> . <u>Bernhold (1759)</u> . <u>Scheller (1820)</u> .
Ελληνολατινικά		<u>Estienne (1743)</u> . <u>Labbé (1826)</u> .
Πολύγλωσσα		<u>Diezmann (1832)</u> . <u>Öhrlander (1852)</u> .
Τεχνικά		<u>Bleichrodt (1840)</u> . <u>Ehrenberg (1843)</u> . <u>Beil (1853)</u> . <u>Tolhausen (1855)</u> . <u>Mothes (1868)</u> . <u>Minssen (1880)</u> . <u>Adelon (1817)</u> . <u>Rumpf (1868)</u> .
Νομικά		<u>Grimm (1840, 1863, 1866, 1869)</u> . <u>Rudorff (1842)</u> . <u>Maurer (1862)</u> . <u>Wiesand (1762)</u> . <u>Liekefett (1791)</u> . <u>Böhmer (1836)</u> . <u>Mone (1837, 1861)</u> . <u>Scholz (1839)</u> . <u>Wittmann (1861)</u> . <u>Hardt (1870)</u> . <u>Siegel (1870)</u> . <u>Knupfer (1904)</u> .

2.1. Η χρήση τους είναι δειγματοληπτική.

2.2. Η συλλογή τους υποβοηθείται σε μεγάλο βαθμό από διαδικτυακές υπηρεσίες, με όλες τις ευκολίες και τις παραλείψεις που τις συνοδεύουν.

2.3. Η αξιοποίησή τους ακολουθεί ορισμένα κριτήρια (εκδοτική επιτυχία, προσβασιμότητα, επιστημονική εγκυρότητα) που θα μπορούσαν να αμφισβητηθούν.

III. ΟΙ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ

1. Φιλοσοφικές

Αν ισχύει το επιχείρημα, τι να κάνουμε με το σχήμα B-E;

- Να το αποδεχθούμε ως παγιωμένο, να το απορρίψουμε ως λανθασμένο, ή να το επανερμηνεύσουμε κατά την “αληθή” βούληση των M-E;

2. Ιστοριογραφικές

Η ιστορία ενός όρου και των σημασιών του μάς αναγκάζει να αφηγηθούμε και άλλες ιστορίες, κυρίως την ιστορία των χρηστών του όρου και την ιστορία της καταγραφής των χρήσεών του. Τα όρια μεταξύ ερευνητικών εργαλείων και ιστορικού υλικού καθίστανται δυσδιάκριτα, και η επιστημονική ορολογία απεμπολεί τον απόλυτο και αντικειμενικό της χαρακτήρα. Πώς να αντιμετωπίσουμε αυτά τα προβλήματα χωρίς να γίνουμε μεταμοντέρνοι;

- Να εκλεπτύνουμε διαρκώς τα σχήματα που χρησιμοποιούμε ή να άρουμε την αντίθεση επιστημονικής και “κοινής” γλώσσας;